

श्रीमतेरामानुजाय नमः श्रिवत्सभुवनवंताशर्मदः स्वाश्रितानां अगुणितगुणकोशोहेयगंधाभिभावी चिद
चिदधिपतियोरंगभूमिस्थः प्राद्यः विलसतु ममचित्ते श्रीनिवासो मुकुंदः १ श्रीमन्नारायणस्वामिन्न हं शेषः
स्वतस्तव स्वाभाविकः श्रुतावुक्तस्त्वं च शेषी ममापि हि २ रक्ष्यो रक्षकस्त्वं वा अहं पुत्रो भवानपि ता भर्तव्यो हं
भवान् भर्ता त्वं सेव्यो हं तु सेवक ३ सेव्यं सेवकं संबंधो निरुपाधिक एव सः आधेयो हं त्वमाधारः स्वमहं स्वाम्य
सिस्वयं ४ अहं ज्ञाता भवानज्ञेयो हं त्वद्वशेषो भवान्वशी अहमात्म्यं भवानात्मा त्वम शिवयंशकाः ५ वयं भो मं
गुणभवान् भो क्ता हम एस्त्वं विभुः स्वतः वयं शरीरभूतास्ते त्वं शरीरी श्रुतो मतः ६ न ता ह त्वं हि नंतव्यो निरु
ष्टो हं त्वमुत्तमः दीयाकरा वयं विष्णो त्वं तु दिव्यगुणकरः ७ भवान् परो मे भवं न हं प्रत्यवरस्वत्तु परमात्मा ग
हं त्वमीशोऽनीशतामयि ८ न न्वग्न इदमात्मा वाग्यासीत त्वमसि ध्रुवं इत्यादि श्रुतिवाक्यानि वदंत्यैकं स्वरू
पतः ९ आवयोर्नैह नानेति श्रुत्या भेदो निषिध्यते इति चेत् सत्यं मुक्तं तन्न विरोधाच्च विद्यते १० क्षराक्षरावी
शंते यो देव एक इति श्रुते पिता हमस्य जगतो माता धाता पितामहः ११ गतिर्भर्तृप्रभु श्रुतिगीतायां निश्चि
तं त्वया तदालोच्य मया पुक्तं न तु स्वात्प्रेक्षया क्वचित् १२ आत्मत्वं मे स्वभावेन दृष्टं त्वं तु स्वरूपतः स्वरूपे ३ या ०
एस्वभावाच्च त्वमात्मेति श्रुतिर्जगो १३ परमात्मा परब्रह्म परमेश अतः प्रभो श्रुतिस्मृतीतिहासे १
जीयते वेदपारंगैः १४ संबंधा आवयोरेते श्रुत्युक्ता निरुपाधिकाः त्वं प्रकारी प्रकारो ह मे व मैक्यमपीष्यते १५
एवमेव तथा लोके दृश्यं तेनात्ममुत्पत्तं प्रकारस्याप्यथ कुसिद्धैरेक्यं न तु स्वरूपतः १६ अएद्विभ्वोर्वैशादृश्या

श्रीमतेभ्यः शुभाङ्गमनमः॥ श्रीमतेणमातुजायनमः॥ अखिलभुवनयेताशर्मदः स्वाश्रितानां अ
 गुणितगुणकोशोद्वेगं धामिभावी चिदचिदधिपतिर्प्यैरंगभूमिस्थः प्रायः विलसतुमम
 चित्ते श्रीनिवासो मुकुटः १ श्रीमन्नारायणस्वामिन् हं शेषः स्वतस्तव स्वाभाविकः श्रुतावुक्तस्वचशेषी
 ममापि हि २ रक्ष्यो हं रक्षकस्त्वेवाहं पुत्रो भवान् पिता भर्तव्यो हं भवान् भर्ता त्वं सेव्यो हं तु सेवक ३ अहं ज्ञा
 ता भवान् ज्ञयो हं त्वद्वशेषा भवान् वशी अहमात्म्यं भवान् आत्मा त्वमंशी वयमंशकाः ४

का कचेष्टा वकथ्या निश्चान निद्रा तथेव च स्त्री त्यागी विद्यार्थि पंचलक्षणं १
 अत्यहारि

श्रमो गमभजंदुः सहं नरकादिषु विज्ञातवान्न कपटं भूतादिह तमुजसा ३३ त्वन्मायावशो भूत्वा कैं कथं ज्ञात
 वान्न ते यथा कटु शितापानं पित्तरो ग वशादरे ३४ विचित्रकार्यं जननी साप्यचिंत्या श्रुता मया त्वच्छक्ति
 भूता प्रकृतिर्यथा विश्वं विर्महितं ३५ नित्या हि प्रकृतिः श्रीमन्न नित्यं कार्यमुच्यते अक्षरे लीयते व्यक्तं प्रधा
 नं क्षरमित्यपि ३६ अनाद्यंतवती सा जो रजामेकामिति श्रुतेः क्षरा क्षरस्वभावा सा नित्या सततविक्रिया ३७
 प्रकृतिं पुरुषं चैव विदुः नादी इति स्मृतेः जीवात्मानोपि नित्या वै नित्यानामिति च श्रुतेः ३८ अजो नित्यः शा
 स्वतोयमित्यात्मानित्य एव सः चिदचिद्युक्तं वृत्ते वजगत्कारणमुच्यते ३९ स्वरूपतः स्वभावाच्च निर्विकारो
 हरिः स्मृतः स्वभावतो विकारित्वं जीवे चितः स्वरूपतः ४० लोकं वैकुण्ठनामानं दिव्यं त्रिगुणवर्जितं अमृतं शाश्व
 तं दिव्यमनेतं परमं पदं ४१ अप्राकृतैः सुरैर्वैद्यं सर्वप्रलयवर्जितं हिं एमयं मोक्षपदं ब्रह्मानंदसुरवावहं ४२ अज
 दुःस्वप्नकाशं तद्ब्रह्मदीनां सुदुर्गमं त्रिपाद्विभूत्ययोध्यादिशकवाच्यमहाद्भुतं ४३ एवमादिगुणेषु तं तद्विष्णोः प
 रमं पदं कदादृक्ष्याम्यहं विष्णो नित्यसिद्धे श्रवसे वितं ४४ कामान्ती कामरूपः सन्निमा ल्लोकान् स्वतंत्रतः कदाहं
 विहरिष्यामि श्रीहरेरुपयातव ४५ त्रैवाचा मरं वापि पादुके वापतद्गुहं गृहीत्वानुचरिष्यामि रं नाथ ४६
 कृपाकरः ४६ एवं कुर्वितिलक्ष्मीश कदा माज्ञापयिष्यासि कदा परिचरिष्यामि भवंतं श्रीहरे मुदा ४७ कदा त्व
 पदपद्माभ्यां मच्छिरोमंडुयिष्यासि कदा तर्थाहं भविष्यामि कदा त्वत्कृपया विभो ४८ ननु दोषा करणं तद्गुणं
 मं परमं पदं ईदृशो हि कथं तादृकपदं प्रार्थयसे स्वयं ४९ इति चेत्सत्यमुक्तं तत्तादृशोऽप्यहमीश्वर त्वमेव शो

दीशनाशाविति श्रुतेः अणत्वे विभुद्वये एकदापि नैक तां व्रजेत् १७ तत्त्वमस्यादिवाक्यानि मां वुवंतित्वदात्मकं आ
 त्मेव तदिदं विश्वं त्वदात्मकमिदं जगत् १८ स इह ह्यादिवचनैस्त्वं निश्चितः परमर्षिभिः नारायणस्य एको वा
 त्यादि श्रुतिमानतः १९ आत्मा त्वं सर्वजगतः स आत्मेति श्रुतेर्यतः प्रावयो रंतरं श्रीमन्ने वं पूर्वोक्तं हे
 तुभिः २० श्रुत्यादिषु प्रसिद्धं वै निरुपाधिकं मेव तत् तस्मान्नाथस्त्वमस्माकं नाथ वंतो वयं प्रभो २१
 स्वरूपेण हि भेदस्यास्मिन् देशेन त्वभेदवान् अनेन भेदे वादेन वहवः परिवर्चिताः २२ न जानं तीदृशं
 भेदं कुतर्कैर्दुष्टमानसाः निरीश्वरानिरारंभानानावादरताहरे २३ अनाद्यविद्यया व्याप्तं हृदया
 दं भिकाजनाः श्रुत्पथं विपरीतज्ञाजगन्मिथ्यात्ववादिनः २४ अनेन्यसमराजानं यावत्त्वानस
 मागताः अनेकचित्तविभ्रान्ता भवेद्वा स्य पराङ्मुखः २५ त्वत्समस्त्वमसि श्रीमन् त्वत्परः कोपि
 नापरः न तत्समश्चाभ्यधिकस्त्वामेवं श्रुतिरब्रवीत् २६ मादृशास्तहरे संति वहवोपि हि सेवकाः
 समसर्वार्थसंपत्तेनाद्योनापर इदृशः २७ मया विश्वेश्वरः स्वामी सेवकेन स सेव्यते एतावान् भेद
 वादोऽस्मादभेदादुररीक्षत २८ एतस्मादितरं देनाहं कर्तुं निहक्षमाः एव भेदः पुरा चेन्मे समभूतत्वं
 दूषितः २९ तत्कथं मुक्तिनामापि गच्छीयां सति भीतिमा न अज्ञानमिदमेवात्र शे
 यीयन्नावलक्ष्यते ३० स्वचित्तनिलयोऽप्येष वहिष्वापि समास्थितः भूतादिना नोदितो ह मम सतः
 परितुष्टये ३१ स्वस्य पराभवं कृत्वा हृद्यो भूवंति रंतरं एवमेवादरं कृत्वा परस्वे विपरीतधीः ३२ तदु

व०
३

वभूतं मां परया कृपया नय ५० नन्वेवं सर्व एवात्र शेषभूता ममैव हि विषमः स्याम हंतर्हि त्वदेको रुराण्यतः ५१
इति चेत्तत्र वापेक्ष्यं व्याजमात्रं रमापते शरणां तव पादा ज्वे ममेति स्वीकुरु प्रभो ५२ एवं चेद्विषमो न स्या
कृपानिर्हेतु कीचते यत्किंचिद्व्याजमात्रं तु न हेतुः कचिदुच्यते ५३ वात्सल्यादिगुणव्याप्यो भवेयुरन्य
था विभो विषयात्ता भतस्तस्मात् कुरु सार्धं नमो परि ५४ विवादो नादिकास्ती नस्त्वं मे हं मे इतीदृशः
तव शेषत्वज्ञानात्मेन येद्यचार्यवत्तया ५५ एवं मनोरथं कुर्वन्निह कालं नयेद्वधः सुरवदुःखसहि
स्युः स्यात्पारध्वं स्वपरीक्षयेत् ५६ तत्त्वत्रयमिदं ज्ञेयं परस्परविलक्षणं श्रुतिस्मृतीतिहासेभ्यो न
वनीतमिदं ५७ सर्ववेदांतसारार्थं निर्णीतं परमार्थिभिः भोग्यं संसृतिभीरुणां भवपासविमो
चनं ५८ श्रुते ज्ञानान्मुक्तिः स्यादिति श्रुत्यावधारितं कीदृजज्ञानं तदित्यत्र प्रमाणं श्रुतिरेव हि ५९
भोक्ता भोग्यं प्रेरितारं चेत्तत्त्वत्रयात्मकं यद्ज्ञानं तद्विज्ञानास्तिस्रोक्षोहीति श्रुतेर्मतं ६० चिदचिद्विशि
ष्टमेकं तत्त्वं ब्रह्मेव वेद्यं एतत्सदानुसंधेयमी प्राणं तं मुमुक्षुभिः ६१ श्रीमन्नारायणः साक्षाद्ब्रह्मस्वी
येषु वत्सलः मूर्द्धन्यनाड्या प्राणं ते स्वपदं प्रापयिष्यति ६२ श्रीनिवासांघ्रिदासेन श्रीयतींद्रकृपवसात्
तत्त्वत्रयानुसंधानमनुभूतं सनातनं ६३ इति श्रीशेषिशेषसंवाद रूपं तत्त्वत्रयानुसंधानं समाप्तः
संवत् १८६७

त्रया
३

329
21/11/1914
4-11-3 200

4